

УДК 331.52

Олійник Н.М.*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Херсонського національного технічного університету***Коверга А.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Херсонського національного технічного університету***Шашкова Н.І.***доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту і адміністрування
Херсонського державного університету***Макаренко С.М.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Херсонського державного університету*

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано кон'юнктуру ринку праці у Херсонській області. Досліджено структуру економічно активного та економічно неактивного населення регіону за статтю, місцем проживання та рівнем освіти. Визначено пріоритетні напрями розвитку українського ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, попит на працю, пропозиція праці, зайнятість, безробіття, трудова міграція.

Олейник Н.Н., Коверга А.В., Шашкова Н.И., Макаренко С.Н. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА КОНЪЮНКТУРЫ РЫНКА ТРУДА В ХЕРСОНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализирована конъюнктура рынка труда в Херсонской области. Исследована структура экономически активного и экономически неактивного населения региона по полу, месту проживания и уровню образования. Определены приоритетные направления развития украинского рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, спрос на труд, предложение труда, занятость, безработица, трудовая миграция.

Oliinyk N.M., Koverga A.V., Shashkova N.I., Makarenko S.M. ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE CONJUNCTION OF LABOR MARKET IN KHERSON REGION

The article analyzes the situation of the labor market in the Kherson region. The analysis allowed to identify structural differences economically active and economically inactive people in gender relations, place of residence and level of education. The priority directions of development of the Ukrainian labor market are determined.

Key words: labor market, demand for labor, labor supply, employment, unemployment, labor migration.

Постановка проблеми. Дисбаланс на ринку праці, пов'язаний із невідповідністю попиту та пропозиції робочої сили на ньому, сьогодні є важливою соціально-економічною проблемою для нашої держави. Тому для зменшення наявних диспропорцій виникає необхідність в аналізі та оцінці кон'юнктури ринку праці. Моніторинг та прогнозування змін у кон'юнктурі ринку праці набуває особливої актуальності після отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом через імовірне зростання трудової міграції українців до країн ЄС.

За оцінками більшості науковців, формування кон'юнктури ринку праці є багатоаспектним процесом, який у кожній країні зумовлюється своїми особливостями національного розвитку: для одних країн це демографічна або міграційна ситуація, для інших – динаміка виробництва, інвестиційних процесів, інституційних, структурно-технологічних змін. Вивчення світового досвіду аналізу ринку праці та найбільш поширених форм його нерівноваги – дефіциту робочої сили і безробіття – є актуальним науковим завданням. Недостатньо уваги приділяється застосуванню цього досвіду у вітчизняній економічній практиці [1, с. 149].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти аналізу ринку праці та дослідження проблем його функціонування знайшли

своє відображення у працях зарубіжних і вітчизняних науковців, таких як О.М. Красносова [1], Джордж Дж. Боржас [2], В. Гасанов, М. Махмудов, Р. Агагкішиєв [3], К. Мусіда, Ф. Пасторе [4], Л.С. Шевченко [5], О.П. Мульська [6], О.А. Теряник [7], О.В. Кашепов, С.С. Сулакшин, О.С. Малчінов [8] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених цьому питанню, проблема статистичного аналізу явищ на ринку праці у регіональному аспекті досі залишається відкритою. Визначення тенденцій та інтенсивності змін у кон'юнктурі регіонального ринку праці дасть змогу прогнозувати попит на робочу силу, чисельність економічно активного населення та рівень зайнятості в регіоні, а також визначити пріоритетні напрями розвитку ринку праці на регіональному рівні та у країні загалом.

Постановка завдання. На основі вищезазначеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в аналізі та оцінці кон'юнктури ринку праці у Херсонській області з метою формування зваженої державної політики у сфері зайнятості населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важлива роль у соціально-економічному розвитку регіону належить ринку праці. Будь-який регіон країни має свою структуру зайнятості, вирізняється рівнем

оплати праці та інших доходів населення, методами регулювання ринку праці з боку місцевих органів влади. На регіональному рівні особливо відчутними стають процеси трудової міграції [5, с. 176]. Отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом, вочевидь, впливатиме на розвиток українського ринку робочої сили. Враховуючи привабливість європейського ринку робочої сили для українців, можна очікувати на збільшення в найближчому майбутньому числа громадян України, що виїжджають на роботу в навчання до країн ЄС [9, с. 63]. Зовнішня трудова міграція скорочує пропозицію всіх факторів виробництва на внутрішньому ринку, однак найчастіше це форма соціально-трудова відносин. Результатом цього є скорочення виробництва [6, с. 128]. На думку відомого економіста, професора Джорджа Дж. Боржаса [2], на ринок праці найбільший негативний вплив чинить саме міграція, а не безробіття в країні.

З метою уникнення проблем, пов'язаних із зростанням зовнішньої трудової міграції українців, зокрема безповоротної, необхідно впроваджувати державну політику у сфері зайнятості, спрямовану на збереження робочої сили, особливо висококваліфікованих працівників. Збереження національних кадрів високої конкурентоспроможності та їх стратегічний розвиток тісно пов'язаний із системою управління на всіх стадіях життєдіяльності. Водночас процес формування успішної людини безперервний, тому все гостріше постає проблема ефективного управління людським капіталом із системних позицій [10, с. 275].

Управління ринком праці неможливе без вивчення його кон'юнктури і тих процесів, що впливають на цю кон'юнктуру.

Кон'юнктура ринку праці – це реальна ситуація, що характеризує співвідношення між попитом та пропозицією робочої сили, яка склалася під впливом різноманітних чинників (політичних, соціально-економічних, демографічних, природно-кліматичних, географічних, етнічних тощо) [7, с. 64]. Кон'юнктура ринку праці – це один із трьох станів: рівноваги (збалансованості), дефіциту робочої сили, безробіття [8, с. 19]. Дефіцит робочої сили виникає, коли попит на працю перевищує пропозицію праці. Якщо на ринку праці пропозиція перевищує попит, то виникає безробіття.

У широкому розумінні попит на робочу силу охоплює всю кількість робочих місць – як вільних, так

і зайнятих, а пропозиція праці включає всі категорії економічно активного населення, тобто всіх, хто працює або бажає працювати. Проте в заходах щодо регулювання зайнятості найчастіше застосовується вузьке розуміння попиту на працю та пропозиції праці, де під попитом на робочу силу розуміють потребу роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), а під пропозицією робочої сили – кількість зареєстрованих безробітних.

Попит на робочу силу та її пропозицію на ринку праці в Херсонській області протягом періоду 2013–2017 рр. у розрізі за місяцями наведено в таблиці 1.

Оцінка кон'юнктури ринку праці в Херсонській області протягом періоду 2013–2017 рр. свідчить, що в регіоні пропозиція робочої сили значно перевищує попит роботодавців на робочу силу. Отже, для Херсонського регіону характерна працевадлишкова кон'юнктура ринку праці, коли існує велика кількість безробітних і, відповідно, надлишок пропозиції праці.

Співвідношення між кількістю зареєстрованих безробітних та потребою роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад) характеризується таким показником, як

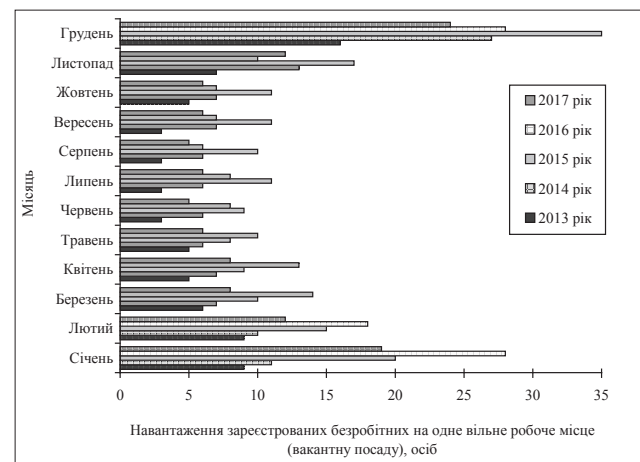

Рис. 1. Вплив сезонності на навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в Херсонській області протягом 2013–2017 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [11]

Таблиця 1

Кон'юнктура ринку праці в Херсонській області за 2013–2017 рр.

Місяць	Кількість зареєстрованих безробітних, осіб					Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), осіб				
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Січень	14792	13923	15496	15739	12442	1649	1222	792	567	652
Лютий	15410	14307	15853	15854	12891	1812	1458	1063	896	1087
Березень	14711	13657	15530	14353	11942	2345	2082	1562	1012	1422
Квітень	13062	12809	14615	12591	10295	2405	1956	1649	975	1233
Травень	11407	11377	13251	10749	8558	2424	2003	1673	1086	1408
Червень	9912	10184	11360	9273	7148	3003	1801	1217	1130	1332
Липень	8965	9582	10262	8114	6658	2784	1646	951	1043	1094
Серпень	8311	9280	9767	7509	6443	3208	1599	1027	1230	1248
Вересень	8509	9572	10016	7493	6722	3243	1355	889	1119	1075
Жовтень	9109	10504	10828	7673	7242	1842	1595	1010	1041	1164
Листопад	10997	12639	12899	8911	8908	1531	992	760	895	719
Грудень	13093	15100	15227	11200	11223	799	554	441	402	476

Джерело: складено авторами за даними [11]

навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду).

Вплив сезонності на навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в Херсонській області протягом періоду 2013–2017 рр. відображено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, протягом періоду 2013–2017 рр. в Херсонській області спостерігається збільшення навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в осінньо-зимовий період, а саме з листопада по лютий місяць.

Структуру економічно активного та економічно неактивного населення регіону за статтю визначено в таблиці 2.

Як видно з таблиці 2, протягом періоду 2013–2016 рр. серед економічно активного населення (як у віці 15–70 років, так і у працездатному віці) найбільша питома вага припадає на чоловіків, а серед економічно неактивного населення – на жінок.

Структуру економічно активного та економічно неактивного населення регіону за місцем проживання визначено в таблиці 3.

Як видно з таблиці 3, протягом періоду 2013–2016 рр. як серед економічно активного, так і серед економічно неактивного населення в Херсонській області найбільша питома вага припадає на міські поселення. Причому в структурі економічно активного населення спостерігається стійка тенденція до збільшення питомої ваги робочої сили із міських поселень, а в структурі економічно неактивного населення – стійка тенденція до зменшення питомої ваги міських мешканців.

Структуру економічно активного та економічно неактивного населення Херсонської області за рівнем освіти розраховано за даними Державної служби статистики України [12] в таблиці 4.

Як видно з таблиці 4, в 2016 році серед економічно активного населення у віці 15–70 років найбільша питома вага припадає на населення із профе-

Таблиця 2

Структура економічно активного та економічно неактивного населення Херсонської області за статтю

Рік	Економічно активне населення					Економічно неактивне населення				
	Населення - всього, тис. осіб	У тому числі				Населення - всього, тис. осіб	У тому числі			
		жінки		чоловіки			жінки		чоловіки	
чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	
у віці 15–70 років										
2013	524,6	239,5	45,7	285,1	54,3	280,5	183,4	65,4	97,1	34,6
2014	499,8	228,0	45,6	271,8	54,4	299,1	191,6	64,1	107,5	35,9
2015	496,6	232,7	46,9	263,9	53,1	298,4	185,1	62,0	113,3	38,0
2016	496,9	224,0	45,1	272,9	54,9	293,9	191,7	65,2	102,2	34,8
працездатного віку										
2013	490,3	216,1	44,1	274,2	55,9	175,9	113,3	64,4	62,6	35,6
2014	484,0	219,0	45,2	265,0	54,8	181,2	113,7	62,7	67,5	37,3
2015	487,2	226,6	46,5	260,6	53,5	176,7	109,4	61,9	67,3	38,1
2016	488,0	220,0	45,1	268,0	54,9	175,3	119,4	68,1	55,9	31,9

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [11]

Таблиця 3

Структура економічно активного та економічно неактивного населення Херсонської області за місцем проживання

Рік	Економічно активне населення					Економічно неактивне населення				
	Населення - всього, тис. осіб	У тому числі				Населення - всього, тис. осіб	У тому числі			
		міські поселення		сільська місцевість			міські поселення		сільська місцевість	
чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	чисельність, тис. осіб	питома вага, %	
у віці 15–70 років										
2013	524,6	293,0	55,9	231,6	44,1	280,5	203,0	72,4	77,5	27,6
2014	499,8	290,2	58,1	209,6	41,9	299,1	201,6	67,4	97,5	32,6
2015	496,6	291,7	58,7	204,9	41,3	298,4	197,4	66,2	101,0	33,8
2016	496,9	293,8	59,1	203,1	40,9	293,9	192,3	65,4	101,6	34,6
працездатного віку										
2013	490,3	281,6	57,4	208,7	42,6	178,2	129,1	72,4	49,1	27,6
2014	484,0	282,9	58,5	201,1	41,5	175,9	125,8	71,5	50,1	28,5
2015	487,2	286,8	58,9	200,4	41,1	181,2	123,5	68,2	57,7	31,8
2016	488,0	289,4	59,3	198,6	40,7	176,7	118,5	67,1	58,2	32,9

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [11]

сійно-технічною освітою (29,7%), а найменша питома вага – на населення із початковою загальною освітою або на населення, що не має освіти (0,2%). Серед економічно неактивного населення у віці 15–70 років найбільша питома вага припадає на населення із повною загальною середньою освітою (27,1%), а найменша питома вага – на населення із базовою вищою освітою (0,5%).

Наступний етап аналізу та оцінки кон'юнктури ринку праці регіону – це визначення рівня економічної активності та рівня економічної неактивності населення Херсонської області за рівнем освіти.

Рівень економічної активності (неактивності) населення регіону за рівнем освіти визначається як відношення (у відсотках) кількості економічно активного (неактивного) населення регіону віком 15–70 років відповідного рівня освіти до всього населення регіону цього рівня освіти (рис. 2).

Як видно з рис. 2, у 2016 році найбільший рівень економічної активності населення Херсонської області спостерігається у населення із базовою вищою

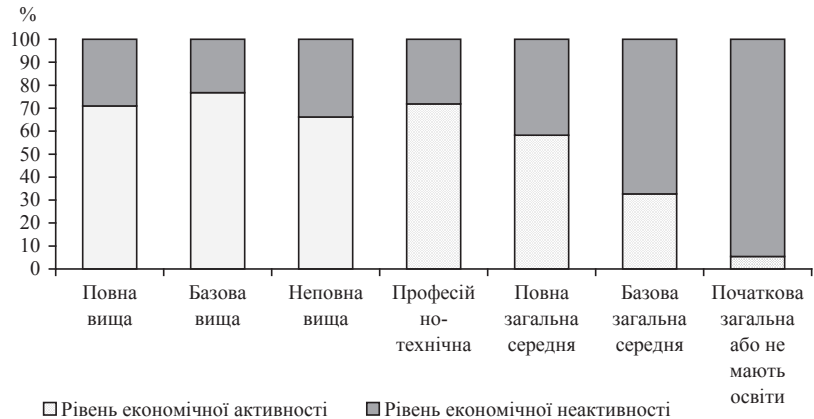

Рис. 2. Рівень економічної активності (неактивності) населення Херсонської області за рівнем освіти в 2016 р.

Джерело: побудовано авторами за даними [12]

Таблиця 4
Структура економічно активного та економічно неактивного населення Херсонської області за рівнем освіти в 2016 році

Рівень освіти	Економічно активне населення у віці 15–70 років		Економічно неактивне населення у віці 15–70 років	
	Чисельність, тис. осіб	Питома вага, %	Чисельність, тис. осіб	Питома вага, %
Повна вища	106,5	21,4	43,5	14,8
Базова вища	5,3	1,1	1,6	0,6
Неповна вища	104,2	21,0	53,3	18,1
Професійно-технічна	147,8	29,7	57,7	19,6
Повна загальна середня	110,8	22,3	79,7	27,1
Базова загальна середня	21,5	4,3	44,2	15,1
Початкова загальна або не мають освіти	0,8	0,2	13,9	4,7
Усього	496,9	100	293,9	100

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [12]

Таблиця 5
Аналіз динаміки зайнятості та безробіття населення Херсонської області

Показник	Рік	Населення					
		у віці 15–70 років			працездатного віку		
		Факт	Абсолютний приріст		Факт	Абсолютний приріст	
		ланцюговий	середньорічний		ланцюговий	середньорічний	
1. Зайняте населення, тис. осіб	2013	480,2	-		445,9	-	
	2014	450,2	-30,0	-13,1	434,4	-11,5	-4,6
	2015	445,8	-4,4		436,4	+2,0	
	2016	441,0	-4,8		432,1	-4,3	
2013	59,6	-	66,9		-		
2. Рівень зайнятості населення, %	2014	56,4	-3,2	-1,3	65,3	-1,6	-0,6
	2015	56,1	-0,3		65,7	+0,4	
	2016	55,8	-0,3		65,1	-0,6	
	2013	44,4	-		44,4	-	
3. Безробітне населення, тис. осіб	2014	49,6	+5,2	+3,8	49,6	+5,2	+3,8
	2015	50,8	+1,2		50,8	+1,2	
	2016	55,9	+5,1		55,9	+5,1	
	2013	8,5	-		9,1	-	
4. Рівень безробіття населення, %	2014	9,9	+1,4	+0,9	10,2	+1,1	+0,8
	2015	10,2	+0,3		10,4	+0,2	
	2016	11,2	+1,0		11,5	+1,1	

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [11]

освітою (76,8%), а найменший рівень економічної активності – у населення із початковою загальною освітою або у населення, що не має освіти (5,4%). Відповідно, найбільший рівень економічної неактивності населення Херсонської області в 2016 році спостерігається у населення із початковою загальною освітою або у населення, що не має освіти (94,6 %).

Показники зайнятості та безробіття населення Херсонської області протягом 2013–2016 рр. наведено в таблиці 5. Аналізуючи рівень зайнятості та безробіття населення Херсонської області, необхідно особливу увагу приділяти його динаміці. Оскільки динаміка характеризує розвиток явища в часі, аналіз динаміки уможливорює прогнозування майбутнього рівня зайнятості та безробіття, що дає змогу сформулювати зважену державну політику у сфері зайнятості населення та визначити перспективні напрями соціально-економічного розвитку регіону.

Як видно з таблиці 5, протягом періоду 2013–2016 рр. рівень зайнятості населення Херсонської області у віці 15–70 років знизився з 59,6% до 55,8% (щорічно зменшувався в середньому на 1,3%), а працездатного віку – з 66,9% до 65,1% (щорічно зменшувався в середньому на 0,6%). Відповідно, рівень безробіття населення регіону у віці 15–70 років збільшився з 8,5% до 11,2% (щорічно збільшувався в середньому на 0,9%), а працездатного віку – з 9,1% до 11,5% (щорічно збільшувався в середньому на 0,8%). За умови незмінності несприятливої тенденції у формуванні та розвитку ринку праці в Херсонській області рівень зайнятості населення як у віці 15–70 років, так і працездатного віку матиме тенденцію до зменшення.

Проблема стосовно сприяння зайнятості безробітних осіб, знаходить своє відображення у незадовільно організованому HR-менеджменті в місцевих центрах зайнятості. Механізм пошуку роботи, який використовується в структурних підрозділах Державної служби зайнятості України, потребує негайної реорганізації, пошуку талановитих HR-менеджерів, які щонайменше будуть працювати на зразок сайтів із пошуку вакансій, приймати резюме та тісно співпрацювати з вітчизняними та закордонними суб'єктами господарювання усіх форм власності. Завдяки цьому особи в статусі безробітного зможуть не лише своєчасно оновити професійні навички в центрах перепідготовки та підвищення кваліфікації, а й швидше працевлаштуватися, не звертаючись до послуг сторонніх приватних фірм [13, с. 76]. Працевлаштування зареєстрованих безробітних впливає на структуру зайнятості та підвищує трудовий потенціал регіону [14, с. 16].

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна дійти висновку, що для формування зваженої державної політики у сфері зайнятості населення, для подолання проблем, пов'язаних із невідповідністю попиту та пропозиції робочої сили, необхідно постійно здійснювати всебічний аналіз ринку праці, визначати тенденції та інтенсивність змін у кон'юктурі як регіональних ринків праці, так і на національному рівні.

Отже, проведений аналіз та оцінка кон'юнктури ринку праці в Херсонській області дали змогу визначити пріоритетні напрями розвитку ринку праці на регіональному рівні та у країні загалом, а саме:

- розвивати сфери економічної діяльності, такі як промисловість, сільське господарство, будівництво й інше для створення нових робочих місць та підвищення рівня працевлаштування і зайнятості;
- підвищувати рівень заробітної плати (особливо висококваліфікованим працівникам) з метою запобігання трудовій міграції населення з регіону зокрема та з країни взагалі;
- створювати кращі умови для залучення молоді на підприємства, в організації та установи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Красносова О.М. Аналіз поточного стану ринку праці України / О.М. Красносова, Д.А. Педоренко // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія: Економічні науки. 2014. № 2. Т. 2. С. 149–152.
2. Borjas G.J. The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market / George J. Borjas // Quarterly Journal of Economics. 2003. Vol. 118 (4). P. 1335–1374.
3. Гасанов В. Аналіз ринку труда Азербайджанской Республики / В. Гасанов, М. Махмудов, Р. Агакишиев // Ринок праці та зайнятість населення. 2017. № 2. С. 70–80.
4. Mussida C., Pastore F. Geographical Labor Market Imbalances: Recent Explanations and Cures / C. Mussida, F. Pastore. AIEL Series in Labour Economics: Springer, 2015. 370 p.
5. Шевченко Л.С. Ринок праці в аспекті сучасної парадигми регіонального економічного розвитку / Л.С. Шевченко // Демографія та соціальна економіка. 2004. № 1–2. С. 176–183.
6. Мульска О.П. Оцінка ринку праці Львівської області у контексті зовнішньої трудової міграції / О.П. Мульска // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія: Економічні науки. 2015. Вип. 10. Ч. 3. С. 127–131.
7. Теряник О.А. Аналіз відповідності попиту та пропозиції на ринку праці в Україні / О.А. Теряник // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2015. № 1 (82). С. 62–68.
8. Кашепов А.В. Рынок труда: проблемы и решения / А.В. Кашепов, С.С. Сулакшин, А.С. Малчинов : монография. М.: Научный эксперт, 2008. 232 с.
9. Кулицький С. Імовірні економічні наслідки від запровадження безвізового режиму Європейського Союзу для України / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 12. С. 52–64.
10. Олійник Н.М. Вдосконалення системи управління розвитком трудових ресурсів як головного критерію підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу / Н.М. Олійник // Економічні інновації. 2014. Вип. 57. С. 275–282.
11. Головне управління статистики у Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/>.
12. Статистичний збірник: Економічна активність населення України. 2016 рік. К.: Державна служба статистики України, 2017. 205 с.
13. Макаренко С.М. Удосконалення системи працевлаштування безробітних як основи підвищення якості життя населення / С.М. Макаренко, Є.О. Капліна, Н.М. Олійник // Актуальні проблеми економіки. 2017. № 7 (193). С. 70–77.
14. Матюхіна В.О. Аналіз трудового потенціалу Південного регіону України / В.О. Матюхіна, Н.М. Олійник // Актуальні проблеми економіки та фінансів: Збірник тез наукових робіт VI Міжнародної науково-практичної конференції (30 червня 2016 р.). К. – СПб. – Відень, 2016. С. 14–17.